

NYE BILLEDER PÅ PROVINSBYERNE

-OPSAMLING FRA ET NETVÆRKSPROJEKT

BYFornyelse

MINISTERIET FOR
**BY, BOLIG OG
LANDDISTRIKTER**

NYE BILLEDER PÅ
PROVINSBYERNE

–

Udgivet af:

Ministeriet for By, Bolig og
Landdistrikter, maj 2015

Projektet er støttet af Ministeriet for By,
Bolig og Landdistrikter

Tekst og redaktion:

Ellen Højgaard Jensen, Andreas
Klarlund og Ny W. Øhlenschlæger,
Dansk Byplanlaboratorium

Collager:

Rena Gonatos, Louise Jacobsen og
Ny W. Øhlenschlæger,
Dansk Byplanlaboratorium

Layout og grafik:

Louise Jacobsen,
Dansk Byplanlaboratorium

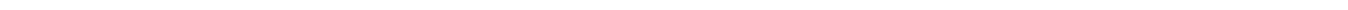
ISBN:

978-87-7134-138-6

Indhold

05	FORORD	34	5. Bymidten som boligområde
07	INDLEDNING OG VIGTIGSTE ANBEFALINGER	36	6. Ryk ud på havnen
07	Baggrundsspørgsmål	38	Den elastiske by
08	Projektet		
08	Metode	41	LÆRING OG FOKUSPUNKTER
09	Deltagere	41	Hverdagsbyer
10	Projektets anbefalinger	42	Hele byer
		42	Fleksible byer
		43	Mindre og bedre byer
13	POTENTIALER OG UDFORDRINGER		
14	Potentialer		
15	Udfordringer	45	TRE SCENARIER
15	Når byerne ændrer funktion og selvforståelsen ikke følger med	46	Scenarie 1. Tyngdepunkterne forbindes
16	Når udvalgswarebutikker og privat service lukker i centrum	48	Scenarie 2. Bymidten, fra handelscentrum til boligområde
18	Når dagligvarebutikkerne flytter til byens udkant	50	Scenarie 3. Landskabet møder parkeringspladsen
19	Når der er overskud af kulturarv og bygninger		
20	Når der er befolkningstilbagegang og tilfældige huller		
21	Når havnen er afkoblet i forhold til byen		
22	Når der mangler en arbejdsdeling mellem byerne		
25	STRATEGIKATALOG		
25	Syv strategier		
26	1. Landskabet ind i byen		
28	2. Overskudsby		
30	3. Styrk de eksisterende attraktioner		
32	4. Bedre forbindelser		

Forord

Den danske provinsby kender vi alle. Det er Korsbæk eller Lidenlund med en veldefineret bymidte og et blomstrende handelsliv. Mens Korsbæk etableres på Dyrehavsbakken er nutidens provinsbyer imidlertid under kraftig omdannelse. Det går så stærkt, at vi har svært ved at følge med. Hvor man før mødtes på kirketorvet, mødes man nu udenfor Fakta ved omfartsvejen eller ved sportsklubben i byens grønne område. Bymidten mister ganske langsomt pusten og genbrugsbutikkerne rykker ind. Der er derfor behov for nye strategier og nye mentale og konkrete billeder af, hvad provinsbyerne er og kan være.

Denne rapport, der skal ses som en af flere brikker i ministeriets indsats for provinsbyerne, gør en dyd ud af at skabe nye billeder. 'Hvad nu hvis', har Byplanlaboratoriet og de indkaldte eksperter spurgt ti aktive og engagerede kommuner i løbet af 2014. Det er der kommet en række spændende fremtidsbilleder ud af. Nogle realistiske – andre mere spekulative. Nogle vil være ønskescenarier – andre skræmmebilleder. Det kommer an på øjnene, der ser.

Billederne er et første skridt på en rejse mod de provinsbyer, der også i fremtiden vil og skal danne rammen om rigtig mange danskeres hverdagsliv. Der er stærke netværk i mange af byerne- og de skal aktiveres. For byer består af meget mere end mursten. Forhåbentlig vil denne publikation finde vej til de aktive borgeres bord eller skærm. Debatten er vigtig. Vi må ikke reagere ved at lukke øjnene, for fremtiden tilhører den, der tager hånd om den.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Indledning og vigtigste anbefalinger

BAGGRUNDSSPØRGSMÅL

Historisk set er byerne opstået som administrativt, fremstillingsmæssigt og uddannelsesmæssigt centrum for et opland af landområder. Den rolle har de sjældent længere, og alle vores byer forandrer sig i øjeblikket. Såvel de urbane storbyregioner i vækst som landdistrikternes små landsbysamfund med faldende befolkningstal. Og de mange små og mellemstore provinsbyer, som danner rammen om hverdagslivet for rigtig mange mennesker.

Nogle provinsbyer udenfor vækstområderne taber befolkning mens andre oplever en lille vækst eller beholder status quo. Det kan skyldes, at folk flytter fra landområderne ind til de lidt større byer. Hvis den bevægelse stopper, hvad sker der så? En del provinsbyer oplever desuden et tab af arbejdspladser, enten som følge af centralisering af offentlige og privat service eller udflytning af virksomheder. Hvad betyder det for byernes rolle og selvforståelse? Provinsbyernes handelsliv har været koncentreret i bymidterne, som dermed har været det naturlige centrum og mødested for byens borgere. Ændrede detailhandelsmønstre betyder, at udvalgswarebutikkerne i stigende grad lukker i provinsbyerne. Hvad sker der med bymidten, når den taber sin funktion og handelslivet ikke længere skaber rammen om bylivet?

Den umiddelbare reaktion kan være at forsøge at genskabe det tabte. Men hvis der udelukkende udvikles traditionelle strategier for at fastholde butikkerne i bymidten og genskabe arbejdspladserne, uden at tage højde for den voldsomme hastighed, hvormed forandringerne foregår, kan det medføre fejlinvesteringer. Vi risikerer i værste fald at forværre situationen, hvis vi ser tilbage i stedet for frem. Derfor er projektets udgangspunkt, at vi har behov for helt nye billeder på fremtidens provinsbyer.

PROJEKTET

Det er baggrunden for netværksprojektet "Nye billeder på provinsbyerne", som Dansk Byplanlaboratorium har koordineret for Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. I projektet har planlæggere fra ti kommuner debatteret og udforsket provinsbyernes udfordringer, potentialer og muligheder med udgangspunkt i erfaringerne fra egne byer.

Projektet har dels haft til formål at drøfte de udfordringer byerne står overfor, dels at komme med bud på nye billeder, der kan lukke op for nye erkendelser og forståelser, og pege på ideer til nye strategier og redskaber til at håndtere provinsbyernes forandring.

» Udgangspunktet for projektet har været, at provinsbyerne skal blive ved med at eksistere som ramme for mødet mellem mennesker i hverdagen.

METODE

Projektets omdrejningspunkt har været tre netværksmøder, hvor planlæggere fra de ti kommuner har arbejdet med udfordringer, potentialer og muligheder i byerne. Gennem en lang række korte workshops på mellem ½ og 2 timers varighed, har planlæggerne udarbejdet bud på strategier og løsninger for konkrete provinsbyer, som en måde at generere idéer på. Vi har gjort en dyd ud af at forsøge at tænke ud af boksen, bytte byer og se udfordringerne udefra.

På disse workshops har vi forsøgt at udfolde de planmæssige udfordringer og eksperimenteret med forskellige scenarier. Dette har på den ene side kvalificeret og konkretiseret de overordnede diskussioner og på den anden side ledt til en lang række mere eller mindre realiserbare ideer. Ideerne er siden kogt ned til de fokuspunkter og konklusioner, der indgår i denne rapport, herunder en række bud på konkrete fysiske greb og strategier, som forhåbentlig kan inspirere til at se på provinsbyerne med nye øjne.

Forslagene i den endelige rapport er udarbejdet af Dansk Byplanlaboratorium. De idéer, eksempler og citater, der optræder i denne rapport er udviklet i løbet af processen af planlæggerne fra de ti kommuner i forskellige konstellationer i samspil med eksterne eksperter. Der er ikke tale om forslag eller idéer, som hver enkelt kommunes planlæggere står bag.

EKSTERNE EKSPERTER

Følgende har bidraget med sparring på netværksmøderne:

Tom Nielsen, Arkitektskolen Aarhus
Lene Gundahl Sørensen, Niras
Andrew Place, Schønnherr
Søren Leth, Sleth
Lars Jensen, Sleth

DELTAGERE

De ti deltagende byer ligger alle udenfor eller i kanten af de store vækstområder, er geografisk spredt over hele landet og repræsenterer forskellige bystørrelser og bystrukturer.

ASSENS KOMMUNE

Anders Dam
Karin Kærgaard

ESBJERG KOMMUNE

Kristine Dagnæs-Hansen
Anette Gori

FAABORG-MIDTFYN KOMMUNE

Lisbeth Sommerlund
Trine Hedegaard

FAXE KOMMUNE

Anette Fischer-Rasmussen
Anders M. Nielsen

HJØRRING KOMMUNE

Helle Lassen
Niels-Christian Balle

LEMVIG KOMMUNE

Kirsten Eldon
Merete Nørby

LOLLAND KOMMUNE

Simon Post
Jeanette Richard

NORDDJURS KOMMUNE

Kirsten Bjerg
Maria Skøtt Nicolaisen

VARDE KOMMUNE

Jens Josephsen
André Hundahl Esbersen

VORDINGBORG KOMMUNE

Dorit Maler Jensen
Vibeke Møgelvang
de Neergaard

PROJEKTETS ANBEFALINGER

De diskussioner og idéer der er opstået og udviklet gennem projektet kan koges ned til fire + en overskrifter. De fire første rummer en anbefaling om at betragte provinsbyerne som:

- Hverdagsbyer
- Hele byer
- Fleksible byer
- Mindre og bedre byer

Den sidste overskrift handler om at

- Rette blikket mod menneskene bag udviklingen

Hverdagsbyer rummer anbefalingen om at tage hverdagens funktioner og steder alvorligt. Om at investere, udvikle og skabe gode rammer for byens borgere de steder, de rent faktisk opholder sig i hverdagen – ved skolen, supermarkedet, idrætshallen, biblioteket, daginstitutionen. Også selvom det ikke er de steder, der i klassisk forstand har kulturhistorisk eller arkitektonisk værdi.

Hele byer rummer anbefalingen om at se på sammenhænge i byen. At fjerne blikket fra bymidten og give lige så meget opmærksomhed til steder i byens udkant, hvis det er der, folk opholder sig. Om at fokusere på forbindelserne mellem stederne og funktionerne i byen lige så meget som på stederne selv. Og om at se byen i samspil med det omgivende landskab og de bysamfund, som omgiver den.

Fleksible byer rummer anbefalingen om ikke at betragte byen som en statisk størrelse, men som et dynamisk samspil af aktører, steder og historier. Om at gøre plads til eksperimenter, midlertidighed og forandringer i byen. Og om at skabe robuste byrum, der kan fungere på forskellige årstider, med forskellige funktioner og uanset om der er mange eller få mennesker i byen.

Mindre og bedre byer rummer anbefalingen om at fokusere på de ressourcer og kvaliteter, der findes i byen. Om at man, i de byer som oplever befolkningstilbagegang, betragter 'skrump' som enhver anden planlægningsopgave. Om at fokusere på, hvordan man skaber en bedre by for byens borgere ved at tilpasse den til dagens forhold og finde ud af, hvilke kvaliteter og ressourcer der skal træde i stedet for 'det, der var engang'.

RET BLIKKET MOD MENNESKENE BAG UDVIKLINGEN

Sideløbende med, at projektets deltagere arbejdede konkret og fysisk med bud på udviklingen af provinsbyerne, var der en bevidsthed om de mennesker, der har indflydelse på byens udvikling. På den ene side byens aktive borgere og aktører og på den anden side planlæggerne selv som fagpersoner.

Projektet kommer ikke med egentlige anbefalinger på dette felt. Men der var en fælles forståelse af, at provinsbyernes udvikling skal ske i et tæt samarbejde med byernes aktører. Samtidig var der en fælles erkendelse af, at for at imødekomme dette, kræver det at planlæggerne træder ud af rollen som rammesættende myndighed og ind i en ny rolle som facilitatorer og samarbejdspartnere for byens aktører. Dette kræver ikke bare nye billeder, men helt nye kompetencer som skal udvikles hos fagpersoner og aktører.

Potentialer og udfordringer

I det følgende er de væsentligste potentialer og udfordringer, som de deltagende kommuner har peget på, ridset op. En væsentlig læring fra projektet er, at selvom der er lokale forskelle, og byernes strukturelle vilkår er forskellige, så ligner byernes udfordringer hinanden. Det gælder også for de potentialer, der rides op. Hver by har naturligvis mange flere potentialer, ressourcer, lokale fortællinger og historier end det, der præsenteres her. Men de potentialer og udfordringer, som beskrives i det følgende, gør sig gældende for rigtig mange provinsbyer

I afsnittet om udfordringer er der desuden refereret til baggrundsanalyser foretaget af Via Trafik, Gehl architects og Cowi.

BAGGRUNDSANALYSER

Følgende har bidraget med baggrundsanalyser til projektet:

- COWI
- Gehl Architects
- Via Trafik

Baggrundsanalyserne kan hentes på mbbl.dk

POTENTIALER

LOKALE RESSOURCER OG TRYGHED

Rigtig mange provinsbyer byder på et stærkt foreningsliv, som ofte er aktivt støttet af frivillige og lokale sponsorer. Foreningslivet skaber sammenhold, giver identitet til byen og spiller en vigtig rolle i hverdagslivet.

Iværksætterkultur og ildsjæle er en vigtig styrke i mange provinsbyer. Her er indbyggere, der rigtig gerne vil deres by og ønsker at sætte projekter i gang. Det er vigtige lokale ressourcer, som flere provinsbyer allerede har haft succes med at samarbejde med.

Provinsbyernes struktur og størrelse er overskuelig ligesom mange byer har gode, trygge boligområder som tilbyder en tryk ramme om hverdagen for mange familier.

KULTURARV OG LANDSKAB

Adskillige provinsbyer rummer gamle, smukke bygninger med historisk værdi, og bymidterne har uspolerede gadeforløb der stammer helt tilbage fra middelalderen. Mange steder har man byfornyset og arbejdet med at bevare og forskønne bymidterne. Det skaber identitet og rummer potentialer; også i forhold til turisme.

Mange provinsbyer er opstået omkring en å, en sø, en fjord. Nogle steder går landskabet helt ind i byen, andre steder ligger det lige op af bygrænsen. Landskabet tilbyder skønhed og rum til udfoldelse.

NYE MULIGHEDER

Mange steder flytter industrivirksomheder og offentlig- og privat service ud af provinsbyerne. De efterladte bygninger og tomme grunde kan være en udfordring, men rummer samtidigt en mulighed for at tage byen i brug på nye måder.

UDFORDRINGER

NÅR BYERNE ÆNDRER FUNKTION, OG SELVFORSTÅElsen IKKE FØLGER MED

"Fiskerbyen", "Højskolebyen", "Værftsbyen". Nogle steder kan man sidde fast i et selvbillede, som hører en anden tid til. Nogle steder kan eksempelvis forestillingen om en selvstændig og selvforsynende købstad forhindre, at man agerer strategisk i forhold til de andre byer i regionen.

Kan forståelsen af, at byen er en selvforsynende købstad stå i vejen for at gentænke byens funktion?

Hvis man stiller et billede op, som man ikke længere kan leve op til, kan det fastholde byen og ligefrem forhindre ny udvikling. Samtidig kan det gamle billede, som byen ikke kan leve op til, ende med at stå som en uopnåelig målestok, som giver et deprimerende billede på byens tilbagegang.

Der er for nogle byer også en mere praktisk udfordring: Hvis byen har været præget af et stort erhverv, som er flyttet ud, kan byen stå tilbage med en masse specialiseret arbejdskraft, som ikke længere har et sted at lægge deres arbejde. Byen kan altså stå med den udfordring, at det lokale arbejdsmarked og den lokale arbejdsstyrke ikke matcher hinanden.

NÅR UDVALGSVAREBUTIKKER OG PRIVAT SERVICE LUKKER I CENTRUM

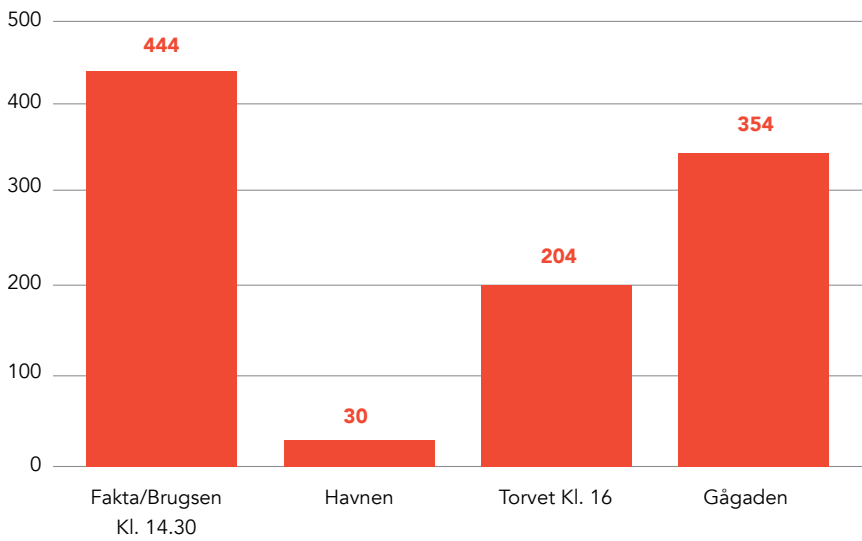
Detailhandelen lider, og der er tomme butikker i bymidten i de fleste af de 10 byer, som medvirker i projektet. Det skyldes ændrede detailhandelsstrukturer: Den måde, vi som forbrugere vælger at handle, internethandel, shoppingcentre udenfor bymidterne og discountbutikker, som i stigende grad lokaliserer sig i periferien af byen mv. Erfaringer fra detailhandelsanalyser i hele Danmark viser, at antallet af butikker generelt er faldet med 10-25% i perioden 2007-2014 – og at det ser ud til at tendensen vil fortsætte. Det får naturligvis særlige konsekvenser for provinsbyer, der ligger udenfor vækstområderne. Samtidig sker der en centralisering af den private service, hvor en del banker, advokater, tandlæger eller lægepraksisser enten lukker eller fusionerer med større firmaer.

Handelslivet har traditionelt været det, der skabte liv i bymidterne – så bylivet forsvinder delvist når butikkerne forsvinder. Og det er selvforstærkende, fordi mange foretrækker at handle der, hvor udvalget er størst. Desuden sender lukkede butikker et signal om, at det går dårligt for byen, hvilket kan have en negativ effekt på byens selvforståelse og påvirke identiteten. Konsekvensen er, at hverdagslivet og de spontane møder foregår andre steder, end vi er vant til. Hvor det tidligere fandt sted på torvet eller i hovedgaden, foregår det i dag måske oftere på parkeringspladsen foran Aldi eller på genbrugsstationen. På en almindelig hverdag talte Gehl Architects eksempelvis, at der var 444 personer ved Fakta og Brugsens parkeringspladser på kanten af byen, mens der samtidig var 204 på torvet i byens hjerte.

En helt almindelig eftermiddag i Assens

Antal forgængere pr. time

Gehl Architects registrerede bylivet i hhv. Haslev, Lemvig og Assens. Alle steder var der flere mennesker ved supermarkederne i udkanten af byen end i gågaden.

I de fleste af de medvirkende provinsbyer er der tomme butikslokaler centralt i byen.

NÅR DAGLIGVAREBUTIKKERNE FLYTTER TIL BYENS UDKANT

For provinsbyerne gælder det generelt, at de mindre købmænd lukker, samtidig med at større dagligvarebutikker kommer til byen. De større butikker vil dog helst placere sig, hvor der er god plads til parkering, mulighed for store bygninger (evt. udvidelser) og ikke mindst en god tilgængelighed og meget passerende trafik. Typisk i udkanten af byerne ved indfalds- eller omfartsvejene.

Når supermarkederne flytter ud af bymidten forsvinder et stort kundeflow. Man regner med, at en discountbutik danner grundlag for 2-4 gennemsnitlige udvalgsvarebutikker. Når discountbutikken flytter ud, betyder det færre mennesker i bymidten, hvilket påvirker de øvrige udvalgsvarebutikker negativt. Og hvad gør man ved de tomme bygninger i bymidten? De egner sig sjældent til andet end supermarkeder og ender ofte med at stå tomme.

Dagligvarebutikkerne flytter mange steder til byens udkant og efterlader tomme lejemål i bymidten.

DAGLIGVAREBUTIKKER: TAL OG ERFARINGER

En typisk discountbutik i en typisk provinsby er ca. 1000 m² og omsætter for ca. 30-40 mio. kr. pr. år.

En moderne dagligvarebutik på ca. 1000 m² skaber grundlag for ca. 2-4 mindre udsalgsvarebutikker.

En lokal købmand i en mindre by er typisk ca. 500 m² og omsætter for ca. 10-20 mio. kr. pr. år

Den årlige omsætning i en 1.000 m² discountbutik svarer til det årlige dagligvareforbrug for ca. 1.500 borgere.

Som hovedregel generer en moderne dagligvarebutik på 1.000 m² ca. 500-1.000 daglige kunder.

Kilde: Detailhandlen i provinsbyerne. Tal, tendenser og erfaringer. COWI, 2014

Der er mange fine, bevaringsværdige bygninger i provinsbyerne, men det kan dog være svært at finde nye anvendelser for dem alle.

NÅR DER ER OVERSKUD AF KULTURARV OG BYGNINGER

Mange provinsbyer har fine, historiske bykerner og smukke bevaringsværdige bygninger. Miljøer og bygninger, som rummer et stort potentiale for at skabe værdi i byerne. Hvis de fx omdannes til at huse nye funktioner eller istandsættes: De tilfører identitet og historie til byen.

Mange bygninger har mistet deres funktion – blandt andet mange gamle industribygninger, tidligere erhverv og fine stationsbygninger. Ofte har man ikke ressourcer til at restaurere og omdanne alle de fine bygninger og steder. Når de gamle bygninger forfalder, skæmmer det bybilledet og efterlader et slidt og trist billede af byen. De kommer til at stå som et symbol på tidligere tiders storhed og nutidens forfald. Nogle gange er det et problem, hvis bygningerne er fredede eller bevaringsværdige, fordi det bliver dyrere at sætte dem i stand, og man samtidig ikke må rive dem ned.

NÅR DER ER BEFOLKNINGSTILBAGEGANG OG TILFÆLDIGE HULLER

Nogle byer oplever befolkningstilbagegang og nogle steder er der et overskud af boliger på markedet, hvilket presser priserne i bund. Boligerne kan ikke sælges og nogle bygninger forfalder og ender med at blive revet ned. Ofte sker nedrivningen tilfældigt, hvilket skæmmer bybilledet. Det gælder ikke bare boliger, men også butikks- og erhvervslokaler samt offentlige bygninger.

Nogle kommuner gør en meget aktiv indsats for at rydde op, men i mange tilfælde sker nedrivningen først, når bygningerne er meget forfaldne. Ofte er det økonomiske og juridiske faktorer, som afgør, om det overhovedet er muligt at rive ned. På den ene side kan være svært at nå til den erkendelse, at man er nødt til at rive centralt beliggende og nogle gange bevarelsesværdige bygninger ned. På den anden side kan det gøre skade på de omkringliggende bygninger, hvad angår priser etc., hvis man lader de tomme og forfaldne huse stå længe.

Hvad skal der ske med
de tomme grunde i
bymidten?

Det er attraktivt at have både en aktiv erhvervshavn, og en havn, der kan tiltrække turister. Støjkrav kan dog gøre det besværligt at sameksistere.

NÅR HAVNEN ER AFKOBLET I FORHOLD TIL BYEN

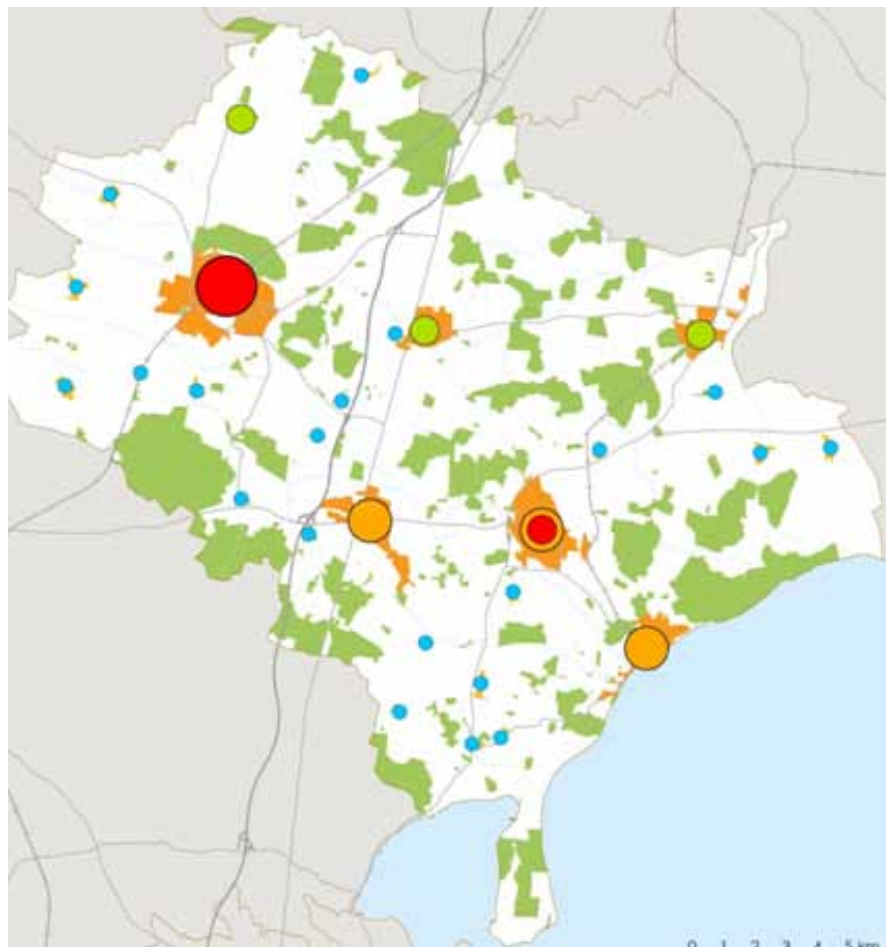
Mange danske provinsbyer har havne, hvor der fortsat er aktiv industri i et eller andet omfang. Havnen ligger gerne som en barriere mellem byens centrum og vandet, og de fleste steder er der et ønske om at udvikle den rekreativt. Man vil gerne forene herlighedsværdierne og det rekreative potentiale med den aktive industrihavn. Nogle steder vil man gerne udvikle havnen etapevis i takt med, at erhvervene flytter. Det kan være svært, da der er mange barrierer - blandt andet i miljø-lovgivningen.

NÅR DER MANGLER EN ARBEJDSDELING MELLEM BYERNE

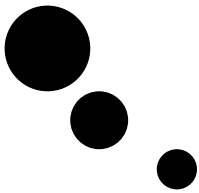
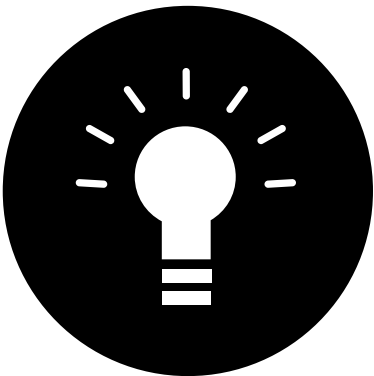
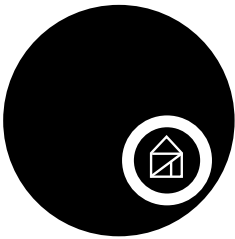
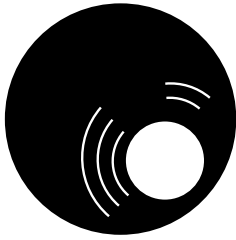
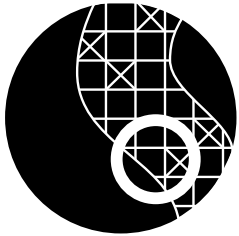
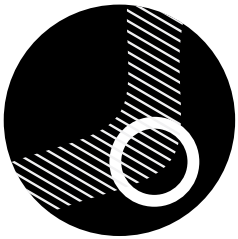
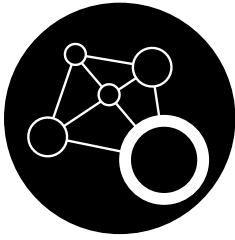
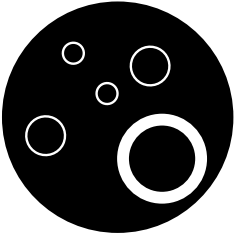
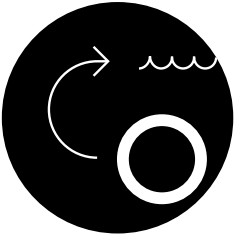
Mange kommuner er præget af at være lagt sammen af flere kommuner. De "gamle" kommunebyer har skullet tilgodeses i planlægningen, og derfor har man nogle steder undladt at foretage vigtige prioriteringer. Eksempelvis hvilken by, der skal være hovedby, hvor investeringer og service skal koncentreres. Når rollerne mellem byerne ikke er klar, bliver det svært at prioritere.

Udfordringen eksisterer ikke blot på kommuneniveau. I det regionale perspektiv er det ofte endnu sværere at opnå enighed og samarbejde omkring en egentlig rollefordeling mellem regionens byer.

Et uklart byhierarki kan besværliggøre politiske beslutninger og en fokuseret, strategisk indsats.

Strategikatalog

SYV STRATEGIER

I det følgende er oplistet syv strategier eller 'greb', som kommunerne kan lade sig inspirere af i arbejdet med udviklingen og planlægningen af provinsbyerne. Der er ikke tale om færdigbearbejdede strategier, men snarere et bud på fokusområder eller indsatser, man kan overveje. En slags trædesten, som kan udpege retningen og skabe en overgang mellem de udfordringer, som er fælles for mange af provinsbyerne og de unikke, lokale forhold.

En strategi kan sjældent stå alene, men vil skulle kombineres med andre strategier og tilpasses de lokale forhold og vilkår. Der er tale om bud på fysiske greb og overordnede billeder, som til enhver tid vil skulle kombineres med andre strategiske indsatser, der går i dialog med de lokale ressourcer i form af borgere, virksomheder, institutioner osv.

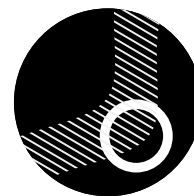

Hvad nu, hvis man betragtede Varde som porten til vadehavet og vestkysten? Og kobledede sig på Varde å, hvor Nationalpark Vadehavet starter – både mentalt og fysisk.

Hvad nu, hvis man lavede en blå-grøn rygrad gennem Assens, som kunne binde syd- og nordbyen sammen? Man kunne etablere en lang sø, så man kunne sejle i kajak helt ned til Havnen

TØRET

1. Landskabet ind i byen

Mange provinsbyer og købstæder ligger smukt i landskabet og er opstået omkring en å, en sø, en fjord. Som oftest et landskabeligt træk, der har været et knudepunkt for trafik og handel. Som byen har udviklet sig, er der ofte sket det, at den har 'vendt ryggen til landskabet', fordi den har udviklet sig med fokus på centrum – eller langs en ny infrastrukturel hovedåre – jernbanen eller vejen.

Når bymidten funktionstømmes og blandt andet mister sit handelsliv må man se på, hvad der er af potentialer i byen, som ikke knytter sig direkte til handel. Her kan det være en strategi at åbne byen op imod landskabet – eller lade landskabet komme ind i byen. Der kan også skabes helt nye landskaber inde i byen.

Strategien skal udvikle og iscenesætte nogle af de stedbundne kvaliteter, som ikke knytter sig til bymidten og de traditionelle bymidtefunktioner.

POTENTIALER OG SYNERGIER

- I mange provinsbyer er landskabet og nærheden til naturen en stor kvalitet, som værdsættes af borgerne.
- En del af de funktioner, som rent faktisk genererer et flow af mennesker – fx discountbutikker, skoler eller idrætshaller - ligger ofte i periferien af byen, hvor der også er lettere adgang til landskabet. Her kan skabes nye muligheder for mødesteder og krydsningspunkter, hvor landskab og by møder hinanden.
- I nogle byer er der behov for at nedrive forfaldne huse. Frem for et "hul i husrækken" kan man skabe nye muligheder for at få kontakt ud til landskabet – eller trække landskabet helt ind i byen.

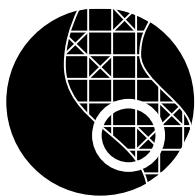
DILEMMAER

- Ødelægger man bymidtens struktur og sammenhæng, hvis man laver huller i den for at få landskabet helt ind til bymidten?
- Hvis man trækker folk endnu mere ud i periferien af byen, hvad sker der så med bymidten?
- Hvem skal pleje og drifte den nye natur?

Reference: I Magdeburg får Elben en ny status som rekreativ ryggrad i byen, når byen genindtager floden og flodbredderne i takt med at industrien forlader området.

Se mere på: <http://www.iba-stadtumbau.de/index.php?magdeburg-en>

---

2. Overskudsby

I nogle provinsbyer er der så stor tilbagegang i befolkning, erhverv eller service, at byen reelt står med en masse bygninger i overskud – boliger, erhverv, offentlige bygninger osv. Her kan det være en strategi at nedskalere byen rent fysisk – fjerne bygninger. Frem for tilfældig nedrivning kan man arbejde med en strategi for, hvad det er der skal have plads i stedet for "by". Bliver der plads til mere – eller helt ny -natur i byen? Bliver der bedre udsigt/større grunde/ mere parkering til de resterende huse? Eller mere plads til eksperimenter, plads til vand/klimatilpasning, plads til at byens borgere kan udfolde sig? Mere erhverv/industri? Mere plads til tekniske anlæg?

Strategien skal fokusere på at gøre byen bedre for de borgere, der bliver boende i byen.

POTENTIALER OG SYNERGIER

- Det ser pænere ud. Man undgår forfald og dermed at starte en negativ spiral mht. priser osv.

- Man kan styre udbud og efterspørgsel ved at fjerne bygninger, så der er færre på markedet.
- Mulighed for at eksperimentere og derigennem udvikle byens image og kompetencerne hos borgere, virksomheder, kommune.
- Byens fysik passer til dens nuværende funktion og skala.

DILEMMAER

- I en tid hvor "vækst" er et udtryk for "værdi", kan det hurtigt blive en tabs-fortælling, når byen bliver mindre.
- Nogle af de kommuner, som står overfor at skulle nedrive bygninger er så pressede økonomisk, at de ikke er interesserede i at få mere grønt areal at passe. Så går man blot fra bygningsoverskud til arealoverskud.

- Mange gange er det helt tilfældigt, hvilke bygninger det kan lade sig gøre at rive ned. Det kan være svært at styre nedrivningen, så det understøtter en samlet plan

Reference: I Dessau-Roslau har man en plan for, hvordan byen skal blive mindre. Der satses på udpegede kerneområder i byen, som udvikles med hver deres karakter.

I takt med at overskydende bygninger i mellem kerneområderne fjernes, etableres en ny, sammenhængende landskabszone.

Se mere på: <http://www.iba-stadtumbau.de/index.php?dessau-rosslau-en>

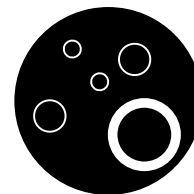
Hvad nu, hvis man lod åen få noget mere plads i Grenaa? Så man på en og samme tid kunne omdanne nogle lavt beliggende byområder, bygge nye tidssvarende boliger, klimasikre byen og skabe bynære, rekreative arealer.

Hvad nu, hvis man lader havnen og havneerhvervene ekspandere op i Hirtshals by på bekostning af boliger og bymidte? Og i stedet udvikler området ved stranden og den gamle havn, hvor der er flere bymæssige kvaliteter.

Hvad nu, hvis man lavede et samlingspunkt ved Faktas parkeringsplads i Maribo? Og arbejdede med at skabe et mødested der, hvor den tætte by møder de åbne søer – og hvor der i forvejen kommer en masse mennesker hver dag.

Hvad nu, hvis Haslevhallerne, der har over 1 mio. besøgende om året, var et centrum i byen? Og inviterede til ophold også for andre end dem, der dyrker sport.

3. Styrk de eksisterende attraktioner

Mange provinsbyer har et aktivt skole-, fritids- og kulturliv. Ofte overstiger antallet af mennesker, som benytter fx idrætshaller, biblioteker etc. antallet af mennesker, som opholder sig i bymidten.

Disse bygninger er dog ofte monofunktionelle og vender sig indad frem for at åbne op mod omgivelserne: Idrætsanlæg, skoler og supermarkeder er steder, man kommer, når man har et ærinde og de mennesker, man møder, har samme ærinde. Bygningerne og deres udearealer inviterer ikke til aktivitet og ophold for andre end dem, der bruger stedets funktion. En strategi kan være at arbejde med at skabe bedre rammer om bylivet og mødet mellem mennesker de steder, hvor folk rent faktisk er. Måske kombinere flere funktioner og arbejde med at understøtte det liv, der opstår omkring idrætshallen, skolen eller supermarkedet.

Strategien skal skabe gode byrum og mødesteder for byens borgere, de steder, hvor de rent faktisk opholder sig.

POTENTIALER OG SYNERGIER

- Det er ofte gennem fritidslivet og skolen, at de lokale organiserer sig og engagerer sig i lokalområdet. Derfor er der potentiale for at arbejde aktivt med de funktioner, som knytter sig til fritidslivet
- Nogle af de funktioner vi taler om har aktiviteter på forskellige tidspunkter i løbet af dagen, Fx skoler, dagligvarebutikker og idrætsanlæg. Der kunne være basis for at dobbeltudnytte forskellige arealer – fx parkering.
- En del af de funktioner, som har mange besøgende er offentligt ejede. Det gør det lettere at udvikle dem

DILEMMAER

- Hvad sker der med bymidten, hvis alle de eksisterende atraktorer ligger udenfor bymidten?
- Mange af de bygninger der er tale om har ikke samme rumlige kvaliteter som bymidten. Det er byrum med en større skala, som ikke er så rare at opholde sig i.

Reference: I Vauban har man taget konsekvensen af, at det ikke er handelslivet, der bærer bylivet. Her udgør en række offentlige og kulturelle institutioner og funktioner en ryggrad i byen.

Se mere på: <http://www.vauban.de/en/topics/history/276-an-introduction-to-vauban-district>

---

4. Bedre forbindelser

Der kommer mange mennesker i nogle af de funktioner, som ligger i udkanten af byen – fx dagligvarebutikker, idrætsanlæg og skoler. Men disse faciliteter er mange gange dårligt forbundet med resten af byen og med hinanden. Ofte er der kun arbejdet med tilgængeligheden fra en enkelt side og eksempelvis er dagligvarebutikker og idrætsanlæg ofte orienteret mod en større vej og udstyret med store parkeringspladser.

En strategi kan være at arbejde med forbindelserne mellem de steder i byen, hvor der i forvejen er aktivitet.

Strategien skal understøtte at folk mødes i byen – også selvom de ikke længere mødes i bymidten når de shopper.

POTENTIALER OG SYNERGIER

- Der skabes nye mødesteder for byens borgere
- Bedre tilgængelighed på tværs af byen kan understøtte andre transportformer end bil

DILEMMAER

- Er der en kritisk masse?
Hvis ikke der er folk nok, som vil bruge de nye forbindelser, så bliver de utrygge, og folk vælger alligevel at køre mellem de forskellige funktioner.

Reference: Arbejdet med et nyt centrum i Bording har i høj grad handlet om, at koble centrum og periferi bedre. Og at skabe gode forbindelser mellem de aktive områder i byen på en måde, som understøtter mødet mellem byens borgere.

Se mere på: <http://www.ikast-brande.dk/borger/bolig-og-byggeri/byfornyelse/byfornyelse-bording>

Hvad nu, hvis man skabte to helt nye loops i Bramming? Den ene kunne forbinde alle sportsfaciliteter, fritidslivet og rekreative arealer i udkanten af byen, og den anden kunne forbinde kultur og handelsliv i centrum.

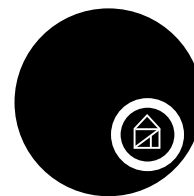
Hvad nu, hvis det var meget nemmere at komme på gennem Vordingborg? Og vi skabte et netværk som forbandt knudepunkterne som Rådhuset, Kvickly, gågaden og Gåsetårnet.

Hvad nu, hvis man fjernede en enkelt bygning i hovedgaden i Haslev og skabte forbindelse til stationen? Så kunne man pludselig komme på tværs af byen på en ny måde.

Hvad nu, hvis man omdannede den gamle middelalderbymidte i Faaborg til boligområde og satsede på flexboliger? Og gjorde plads til detailhandel på slagterigrunden på havnen. Det ville være en måde at imødekomme en befolkningstilbagegang, uden at man skulle fjerne bygninger. Og man kunne samtidig styrke turismen.

Hvad nu, hvis man lavede ældreboliger i nogle af gaderne i Lemvig bymidte? Man kunne etablere forhaver på vejen, så der bare var en rolig sti i midten. Man kunne skabe nogle gode miljøer for de mange ældre, der flytter til byen fra landdistrikterne.

5. Bymidten som boligområde

Mange købstadsbymidter har fine sammenhængende bymiljøer med små, bevaringsværdige huse i brostensbelagte gader. Andre steder er hovedstrøget af nyere dato uden særligt mange rumlige kvaliteter, men centralt beliggende. Bygningerne er ofte små i forhold til de krav man stiller i dag. Butiklokalerne er for små til moderne butikker og det samme gælder boligerne i forhold til en moderne families krav.

En strategi kan være at omdanne bymidten til noget helt andet. Eksempelvis til boligområde med de ældre som den primære målgruppe. Man kunne også tænke i flexboliger eller ferieboliger. I de mindre gågader har gaderummet en rumlig kvalitet i sig selv. Andre steder kan der etableres forhaver på det, der tidligere var en bred gågade.

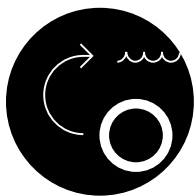
Strategien skal fokusere på bymidtens omdannelse og hvilke alternativer der er til at være et handelscentrum.

POTENTIALER OG SYNERGIER

- Der vil fortsat være liv i bymidten selvom butikkerne lukker, og man kan undgå, at den forfalder.
- Nogle provinsbyer rummer et stort potentiale for turisme eller deltidsbosætning. De rumlige og arkitektoniske kvaliteter i bymidterne er ofte efterspurgt af turister.
- Mange provinsbyer oplever en tilflytning af ældre borgere, som flytter ind til byen fra landområderne. Dette er en udvikling, som det kan være værd at støtte, fordi det reducerer kommunens udgifter i forhold til at bringe ældrepleje ud i landområderne. Samtidigt øger man muligheden for et aktivt ældreliv.

DILEMMAER

- Tilgodeser man bosætning på bekostning af erhvervslivet?
- Er bygningsmassen i bymidterne gearret til fx ældre beboere i forhold til tilgængelighed (elevatore osv?)
- De ældre borgere flytter ind til byen for at være tæt på service og indkøb, men detailhandel og service flytter samtidig ud i periferien af byen?
- Nogle steder er det svært at sælge ejendomme i oplandet til provinsbyerne. Det kan begrænse lánemulighederne for de ældre der evt måtte ønske at flytte til provinsbyen fra oplandet.

6. Ryk ud på havnen

Mange provinsbyer har havnearealer, som er eller er på vej til at blive forladt af de havnerelaterede erhverv. Arealerne på havnen har nogle andre potentialer end bymidterne. Der er god plads, mulighed for at larme og ofte god tilgængelighed i bil.

Strategien skal udnytte de eksisterende attraktive arealer på de gamle havneområder og skabe et supplement til byens tilbud.

POTENTIALER OG SYNERGIER

- Muligheder for turisme. Mange provinsbyer med en attraktiv havn får besøg af sejlsende turister i løbet af sommerhalvåret.
- Der er plads til store butikker og erhverv

- En udvikling af havnefronten fra industri bygninger til noget mere attraktivt, er en mulighed for at tiltrække flere turister.
- Mulighed for at eksperimentere
- Hvis der ikke er boliger, er der mulighed for erhverv og kulturelle funktioner som støjer

DILEMMAER

- Hvad sker der med bymidten, når fokus flytter sig et andet sted hen?
- Der er ofte problemer med miljølovgivningen, hvis ikke alle havnerelaterede erhverv er lukket ned.

Reference: I Køge er man i gang med at udvikle de tidligere havnearealer. Langs "Tråden" ligger en perlerække af midlertidige aktiviteter, som inviterer byens borgere til at udforske arealerne, som kommer til at være under omdannelse i mange år endnu.

Se mere på: <http://www.koegekyst.dk/kultur-og-byliv/oplev-traaden.aspx>

Hvad nu, hvis man skabte et samlet miljø med fokus på vand og friluftsliv på Faaborg havn når slagteriet lukker og der bliver frigjort en masse areal? Med både dagligvarebutikker, kajakudsalg, friluft-outlet, showrooms for nethandel, fiskemarked osv?

Hvad nu, hvis man skabte en særlig gangrute gennem Hirtshals havn, så man kunne opleve det voldsomme – vinden, havet, industrien, færgerne osv.

BLANDET
 ER HUI SERV-BOLIG
 STORRE UDVALG VARE
 MARKED-FODEVARER
 OUT-DOOR
 SMS-FISK

Hvad nu, hvis man etablerede aflastningsparkering på godsbanearialet uden for Lemvig til de sejlere, som parkerer bilen for at sejle på ferie? Så kunne man opgradere "bjergbanen", som kunne køre folk ned til byen.

7. Den elastiske by

Mange provinsbyer har en varierende 'puls' henover året. Nogle har mange turister i sommerhalvåret, andre har events, markedsdage eller andre aktiviteter, som trækker mange besøgende. På andre tidspunkter er der mindre liv i byen. Her kan det være en strategi at arbejde med en 'elastisk by', der kan tilpasse sig de forskellige situationer frem for at være designet til enten den ene eller den anden situation. Ofte efterstræber man den livlige situation med mange mennesker og byliv. Udfordringen er at skabe en by, hvor der er kvaliteter – rumlige/æstetiske/funktionelle, som træder i stedet for de mange mennesker, som ikke er i byen hele tiden.

Strategien skal fokusere på at skabe byrum, der ikke er designet til én situation, men er attraktive i forskellige situationer.

POTENTIALER OG SYNERGIER

- Byen fremstår attraktiv uanset om der er mange eller få mennesker
- Dobbeltudnyttelse af funktioner og arealer kan geare byen til flere eller færre mennesker. Fx ved at etablere sommerparkering på grønne arealer eller arealer, der i andre perioder har andre funktioner
- Det er en mulighed at åbne/lukke for trafik gennem byen på forskellige tidspunkter i løbet af året.

DILEMMAER

- Det er svært at arbejde med elasticitet i en by, der består af bygninger og infrastruktur som er helt statisk.

- Der er omsætning og penge i byliv og mange mennesker. Det kan være svært at overbevise borgere og handelsdrivende om, at den modsatte situation er lige så 'værdifuld' eller attraktiv.

Reference: Folkemødet i Allinge er på få år vokset til en national festival med over 80.000 besøgende over fire dage, hvor Allinge, der har knap 1500 indbyggere, står på den anden ende. Hvordan udvikler man rammerne for Folkemødet så det skaber værdi for byen – også de resterende 361 dage?

Se mere på: <http://www.realdania.dk/filantropiske-programmer/muligheder-nes-danmark/yderomr%C3%A5derne-p%C3%A5-forkant-med-omstillingen/nyheder/helhedsplan-allinge090215>

Læring og fokuspunkter

Provinsbyerne bærer på en værdifuld kulturarv og servicerer store oplande. Men deres rolle i regionen ændrer sig, deres befolkningssammensætning ændrer sig, deres funktioner ændrer sig. Derfor må vores syn på dem og planlægning af dem også forandre sig.

Læringen fra projekt "Nye billeder på provinsbyerne" er opsummeret i nedenstående fokusområder, som det anbefales at beslutningstagere og fagfolk tager stilling til, når de skal planlægge og udvikle fremtidens provinsbyer.

HVERDAGSBYER

Find livet i hverdagsbyen og se ud over bymidten. I århundreder har vores forståelse af en by været uløseligt knyttet til bymidten. Den har været den primære ramme for mødet mellem borgerne i forbindelse med handel og fordi bymidten har rummet offentlige funktioner som rådhus, domhus osv. Men den klassiske byforståelse kan skygge for vores opfattelse af nutidens by.

Dette projekt tager udgangspunkt i, at når vi planlægger, så gør vi det med ønsket om at skabe rammerne for et godt liv for byens borgere. Heri ligger, at vi ønsker at skabe rammer for, at folk mødes med hinanden i hverdagen. Og det behøver ikke være i forbindelse med handel i bymidten – det kan lige så vel være ved sportshallen i udkanten af byen, ved biblioteket eller på skolevejen. Som en del af projektet fik vi Gehl Arkitekter til at foretage en analyse i tre af provinsbyerne, der klart viste, at der er masser af liv – men ikke nødvendigvis i bymidten. Det bør man tage alvorligt.

"Vi skal ikke kun sørge for, at der er pænt inde i bymidten. Der skal også se flot ud ude ved skolen og idrætsområdet og ude ved supermarkederne parkeringspladser. Hvorfor laver vi ikke noget som gør, at det bliver rart at mødes de steder?"

"Det er vigtigt, at vi tænker turismen ind og tænker på det marked, som kan give udvikling af byerne. Den begrænsning, at udlændinge ikke kan benytte det danske boligmarked, er en selvskabt plage. Jeg tror, at vi kunne nyde rigtig meget godt af, at den ikke var der."

Skab nye boligtyper. I mange provinsbyer trænger boligmassen til fornyelse. Der er behov for at se på, hvordan den kan tilpasses og omdannes og dermed bidrage til at tiltrække nye borgere og imødekomme det aktuelle behov. I øjeblikket ser vi en tendens til, at mange ældre søger mod provinsbyerne. Derfor er der et akut behov for at tænke i boliger for ældre, fleksboliger og boliger som tilgodeser, at husstandene generelt bliver mindre.

HELE BYER

Se byerne i en større sammenhæng.

Der skal etableres en arbejdsdeling, så byer i den samme funktionelle region ikke bruger kræfter på at konkurrere om de samme ting, da det kan føre til suboptimering og fejlinvesteringer. Nogle byer må være handelsbyer, havnebyer eller industribyer, mens mange andre byer i fremtiden må se sig selv som rene boligbyer, hvor borgerne må betjene sig af servicetilbud i nabo-byerne. Det er kommunernes rolle og ansvar at samarbejde på tværs af kommunegrænserne og definere et klart bymønster, som skaber sammenhæng i regionen. Og det er kommunernes ansvar at arbejde for at det realiseres gennem planlægning og investeringer.

”Provinsbyerne skal erkende deres rolle. De skal finde ud af hvad de er og hvad de ikke er. Byerne skal tage snakken indbyrdes og lad vær med at spille kræfter på at konkurrere. Hvis man prøver at gøre byerne lige gyldige, så ender det med at blive ligegyldigt.”

Udnyt naturen og landskabet.

Mange provinsbyer har nærheden til naturen som en stor kvalitet. Mange byer har dog en struktur, der er ori-

enteret mod et bycentrum, så byen nærmest ‘vender ryggen til naturen’. Provinsbyerne kan arbejde med at skabe sammenhæng til landskabet og naturen, så langt flere får både fysisk og visuel kontakt til den. Nogle steder skal man måske til at tale om vækst i natur, som det der træder i stedet for vækst i økonomisk forstand eller i befolkningstal.

”Vores bybegreb er meget hægtet op på de der store, klassiske byer, som havde en klart defineret kerne og noget uden om. Men de her mindre byer, de skal måske tænkes mere som en netstruktur, hvor vi ikke skal være så bange for, at tingene ligger mere spredt.”

Skab gode forbindelser. Vi peger ligeledes på, at der skal skabes forbindelser mellem de steder, hvor folk faktisk færdes i byen. Undersøgelser viser, at selvom mange borgere i provinsbyerne bruger bilen til arbejde, så er der faktisk mange, som cykler rundt i byen. Det skal vi understøtte, og i samme ombæring tilpasse byen, så vi mødes, når vi færdes rundt i den. De hverdagsknudepunkter, som allerede findes kan ofte gøres meget mere tilgængelige og indbydende.

”Livet leves i virkeligheden ligeså meget mellem de bygningsmasser, der er omkring fritid, idræt og kultur, som det gør mellem butikkerne eller på torvet. Og forbindelserne i mellem de her områder er vigtige. Hvis vi gerne vil holde liv i vores bymidter, som jo har nogle gode og bæredygtige strukturer, om de er 100 år gamle eller 500 år gamle, så skal vi sørge for at vi får aktiviteterne ind forbi vores bymidter.”

FLEKSIBLE BYER

Skab robuste byer. Provinsbyernes middelalderbykerner har velfungerende byrum, som mange mennesker kan lide at opholde sig i. Selvom de er skabt i en anden tid og med andre standarder og til andre formål, har de været robuste og fleksible nok til at kunne rumme forskellige tiders behov. Overvej over, hvad bymidten skal rumme i morgen. Og når byen udvikles og omdannes, så tænk fleksibiliteten ind og lad være med at designe byens rum og bygninger til en bestemt funktion. Udviklingen går hurtigt, og det er ikke sikkert, at vi har de samme behov om 10 år.

Dyrk eksperimentet og fleksibiliteten. Omdannelsen sker meget hurtigt og for øjnene af os. Dette projekt har vist, at planlæggerne savner redskaber til at kunne agere hurtigt og til at eksperimentere – f.eks. i forhold til tomme bygninger og byggegrunde. Det handler også om at dele ejerskabet med byens interessenter. Planlæggerne står overfor helt nye opgaver, der måske ikke kræver rammesætning, men derimod at man skal facilitere forandringer i samskabelse med byens borgere og interessenter. Kunne man forestille sig at udpege nogle "friprovinsbyer" som eksperimenterende zoner, hvor dynamikken og fællesskabet var i højsædet, og hvor folk ville flytte til for at sætte deres præg på udviklingen?

MINDRE OG BEDRE BYER

Hvis byen affolkes – så planlæg for skrup. Nogle provinsbyer oplever et voldsomt fald i befolkning med tomme boliger, offentlige bygninger og erhvervsjendomme til følge. Det bør man tage alvorligt og sammen med byens aktører lægge en strategi for, hvad der så skal ske. Hvor kan byen skrumpe, og hvor kan den udvikles? Hvor er ressourcerne, og hvad skal træde i stedet for bygningerne? Selvom redskaberne og ressourcerne på nogle områder mangler, så er det relevant at diskutere, hvor man vil hen med byens udvikling. Så er man klar, den dag muligheden viser sig, og måske op-

står der nye muligheder i dialogen med byens aktører.

Find en anden målestok end vækst

Det ligger på ryggraden at fokusere på vækst. Vi har brug for investeringer og skatteborgere for at sikre kommunens økonomi. Desuden er hele plansystemet er indrettet på at styre byens vækst. Tiden er inde til at gøre byernes 'succes' op i noget andet. Det handler om at gøre den eksisterende by bedre. Frem for at bygge nye boliger, så gør dem man har bedre, forbedre byrummene, forbindelserne, den eksisterende service. Og fokusere på synergierne. Hvor man kan tænke flere ting sammen og opnå mere kvalitet?

"Når en by skal skrumpes, så er det ikke nødvendigvis sådan, at man behøver at rive noget ned. Man kunne tænke over, om boligerne kunne bruges på en anden måde. En lille middelalderbyerne, hvor husene kun er på 60 kvm er jo ikke så attraktiv længere. Her kunne man måske gøre helårsboligerne til flexboliger. På den måde skrumper man det totale antal fastboende, men man fastholder et miljø i bykernen."

Inddrag alle gode kræfter.

Omdannelse af provinsbyerne skal ske i samarbejde med byens borgere og interessenter. Det er en god ide at skabe en dialog og synlighed gennem konkrete projekter og overdragelse af ejerskab. Nogle kommuner har gode erfaringer med at etablere Byfora, der består af lokale aktører og kommunale repræsentanter, der har fokus på en konkret by og dens udvikling. Har man ikke mod på det, kan man etablere løse netværk og holde en åben dialog gennem de sociale medier. Udfordringen for de kommunale planlæggere kan være at indtage rollen som den, der faciliterer de nye netværk, frem for at være den der sætter rammer. For politikerne kan det være svært at afgive magt og kompetence til byens aktører.

Alle citater stammer fra de deltagende planlæggere.

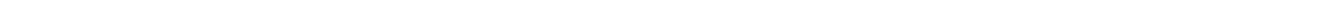

Tre Scenarier

TRE SCENARIER

Hvordan kunne hverdagslivet i provinsbyen se ud, hvis man forfulgte de idéer, der er opstået gennem projektet? Det har vi prøvet at give nogle konkrete billeder på i det følgende. Her er tre af strategierne foldet ud i billeder og ord, ved hjælp af nogle af de borgere, der kunne bo i provinsbyerne.

Scenarie 1

TYNGDEPUNKTERNE FORBINDES

Emma, 14 år. Emma går i 8. Klasse på den lokale skole, som for 2 år siden blev lagt sammen med to mindre skoler. Hun går til håndbold 2 gange om ugen og lufter en hund. Hun har boet hele sit liv i et parcelhuskvarter i udkanten af byen.

Næsten alle mine veninder bor her i byen. Vi hænger tit ud efter skole, så aftaler vi på facebook, hvor vi skal mødes. Eller også mødes vi bare på "Slangen", for det er alligevel den vej man går i skole eller ned i hallen. Eller når man skal ud til søen. Det er faktisk ret irriterende, for så møder jeg også min far, når han skal ud og løbe. Man krydser også stien op til bussen. Det var vildt pinligt i sidste uge. Der stod mig og Anna med nogen af drengene fra 1. g, efter at de var kommet hjem med bussen. Og min lærer kom forbi og så det.

Før var det mere besværligt at komme rundt, men nu er det ligesom at der er en smutvej til alle de steder, man skal hen. Det er vildt nice. Før kunne det godt være lidt spooky om aftenen ved busstoppestedet, men nu kommer der så mange forbi hele tiden. Det synes min mor vist også er fedt, for hun gider ikke så tit køre mig rundt mere...

Scenarie 2

BYMIDTEN, FRA HANDELSCENTRUM TIL BOLIGOMRÅDE

Gitte og Mogens, hhv. 65 og 74 år. Har boet i en landsby 10 km udenfor byen indtil sidste år, hvor de flyttede ind til et lille byhus i den tidligere gågade.

GITTE: Vi er så glade for at være flyttet. Huset er jo ikke så stort, men hvad skulle vi også bruge al den plads til? Og haven havde vi ikke rigtig tid til at passe, for vi er altid ude at sejle hele sommeren.

MOGENS: Jeg synes det er et meget fint miljø her på gaden – nærmest lidt sydlandsk. Folk hilser på hinanden, og der er mange som sidder foran husene. Eller mødes foran "Sporten", det kalder vi fælleshuset, fordi der lå en sportsforretning før. Vi er nogle stykker, som mødes og ordner cykler hver tirsdag, og der bliver også holdt både børnefødselsdage og banko. Husene er jo utroligt smukke, det opdagede man næsten ikke før, da der var butikker.

GITTE: Jeg var træt af at være afhængig af en bil for at handle ind. Nu kan vi gå eller cykle til tre forskellige supermarkeder. Og der er også stadigvæk nogle butikker. Og sundhedshuset er tæt på. Det er nemt, når jeg skal til træning.

MOGENS: Vi får brugt biblioteket meget nu. Og så er det dejligt, at der bliver ryddet sne.

Scenarie 3

LANDSKABET MØDER PARKERINGSPLADSEN

Torben, 45 år. Har besøgt byen jævnligt i mange år, fordi hans kone kom her fra. Flyttede selv til byen for 5 år siden. 3 børn på hhv 4, 7 og 12 år. Leder af musikskolen i en større by. Pendler hver dag ca. 35 km.

Det er næsten altid mig, som køber ind på vej hjem fra arbejde for jeg kommer jo lige forbi. Men jeg kan også godt lide det, for det er der, folk mødes. Man tænker ikke så meget over, at det er en stor parkeringsplads.

Om sommeren mødes vi med løbeklubben kl 6.30 to gange i ugen. Så kan man tage en tur langs åen inden arbejde. Det er virkelig fedt – så er man ligesom i gang. Men min svigerfar, som er lystfisker, han er allerede på vej hjem på det tidspunkt. Lige nu arbejder vi på at få nogle klubfaciliteter op til omklædning. Men der er noget debat om, hvor de skal ligge, for der er også planer om en legeplads.

Lidl har også et kaffeudsalg og en slags cafe, det tror jeg ikke de har så mange steder. Men der er hele tiden nogen, der kommer forbi – først er det håndværkerne, så dagplejemødrene, så skolerbørene, så stavgængerne eller hvem pokker det nu er. Men det er også et fint sted at sidde. Efter at de rev den gamle skole ned er det også nemt at komme til inde fra byen og udsigten er god.

Ministeriet for by, bolig og landdistrikter
Gammel Mønt 4, 1117 København K
Telefon: 33 92 29 00
www.mbbi.dk